

Rajkort Ildikó

A kisgyermek napközbeni ellátásának hagyományos formái és a családi napközi

Bevezetés

A korunkra jellemző rohamos fejlődés, a gazdaság diktálta alapvető gyors változások döntő hatást gyakorolnak az emberek életkörülményeire. Egyre nagyobb gazdasági és társadalmi kényszer tevődik a családokra.

A kisgyermeket nevelő családokban az édesanya munkába állásának nemcsak a mindennapi megélhetés, a hivatáshoz való ragaszkodás a fő oka. A munkahely megtartása érdekében, a munka világában történő versenyben maradásért egyre többen képzik magukat, tanulnak. *(OECD 1999 az anyáknak választaniuk kell a munkavállalás és a gyermekvállalás között)*

A gyermekek napközbeni ellátási formái és egy új ellátási forma a családi napközi bevezetése, elérhetővé tétele, elvileg bővíti az édesanya lehetőségeit: visszatér a munkaerőpiacra, igénybe véve a gyermekek napközbeni ellátását, vagy a gyermeke után járó szabadságot kihasználva gondozza otthon gyermekét.

Természetesen a transzferek összege (gyes, gyed, gyát,) is befolyásoló tényező a döntésben. Ha a lakóhelyéhez közel megoldható a kisgyermek elhelyezése, és gyermekét biztonságban, jó színvonalú ellátást nyújtó helyen tudhatja a család, akkor ez megkönnyíti az elhatározását az édesanyának, akit a gyermektől való elszakadás érzelmileg egyébként is mélyen érint.

Ha megfelelő pénzügyi, szociális és munkaügyi intézkedések segítik a szülőket és a helyi intézményeket, közösségeket, akkor a napközbeni gyermekellátás minden gyermek számára az életben való elindulás jó esélyeit biztosítja és hozzájárul a társadalomba történő beilleszkedésükhöz.

A tanulmány a szociálpolitika egyik alapvető kérdéskörével foglalkozik: milyen intézményi rendszerrel segíti az állam a családok gyermeknevelését?

Munkámban egy új ellátási formával, a családi napközivel, annak kialakulásával, hazánkban kismértékű ismertségével és a társadalomba történő beépülésével foglalkoztam.

Munkámban kitérek az Európai Unióban létező trendekre, fejlődési irányokra a gyermekek nappali ellátásának témakörében.

Az utóbbi 10 évben jelentősen változik az ellátottakról történő gondoskodás – például jelentős befolyást gyakorolt a kisgyermekellátásra a „gyermekkorról, mint életszakasról” a Gyermeki Jogok Egyezménye kapcsán indult társadalmi vita. A gyermek tiszteletben tartásáról, jogainak biztosításáról és az őt érintő döntésekben való részvételének lehetőségéről való gondolkodás nyomán változott a róla kialakult felfogás. Nem tekintik többé a gondoskodás passzív résztvevőjének, hanem egyre inkább a társadalom tagjának, saját véleményével rendelkező, a környezetét befolyásolni tudó, tudásához aktív módon hozzájáruló személynek fogadják el. (Ugyanez a tendencia tapasztalható a fogyatékosok és az idősek ellátásában is.)

A gyermekek napközbeni ellátása és a szociálpolitika

A napközbeni kisgyermekellátás kérdése az egész világon az egyes országok társadalmi, gazdasági helyzetével és a kisgyermekes családokról alkotott nézettel van szoros összefüggésben. Kinek a felelőssége a gyermeknevelés? A családoké vagy az állam is vállaljon részt belőle? Ha az államnak is kell valamilyen részt vállalnia, akkor milyen és mekkora felelősségvállalása legyen? Bekapcsolódjon-e a magánszektor, a civil szervezetek és az egyház?

Amikor egy országban gazdasági fellendülés tapasztalható, és szükség van a női munkaerőre, akkor erőteljesen fejlesztik a gyermekeket napközben ellátó helyek számát, vagy a bővítésre ösztönöznek. Ellenkező helyzetben növekszik a munkanélküliség, a kormányok igyekeznek elérni, hogy a nők maradjanak otthon, dominál a családi értékek hangsúlyozása és az anyáknak a gyermeknevelésben betöltött szerepe.

Az állami felelősségvállalásban az Egyesült Államok és Anglia azon országok, ahol a gyermeknevelés a családok magánügye és ezzel együtt a gyermekvállalással és a

gyermek nevelésével kapcsolatban minden felelősség is az övék. Piacorientált a hozzáállás, ami a nem állami bölcsődék, családi napközik, óvodák és egyéb szolgáltatások elterjedését tette lehetővé. A kereslet és a kínálat szabályozza a fizetendő díjakat.

A skandináv országok közül Dániában teljes körű és integrált ellátást biztosítani a 6 évesnél fiatalabb gyermekek számára. Széles körben elfogadott nézet, hogy a gyermeknevelés az állam és a családok közös feladata, és a családoknak funkciójuk betöltéséhez szükségük van segítségre. A 60-as években elindult gazdasági terjeszkedés a politikusokat is inkább az általános, nem a célzott ellátás felé vitte.

Ausztráliában a nappali gyermekellátás állami támogatását ellenőrzési-támogatási rendszerhez kapcsolva vezették be. Bonok formájában a családok pénzbeli támogatást kapnak a bölcsődei, óvodai díjak kifizetéséhez. Az állam ezeket a bonokat visszaváltja azon intézményektől, amelyek megfelelő színvonalú ellátást nyújtanak megfelelő, minősítéssel rendelkeznek. Ez nemcsak az állami intézményeknek, de a magánszektornak is kedvez.

Esping - Andersen (1987)¹ elemzése szerint a szociáldemokrata jóléti államokban a családtámogatási rendszerek fejlődésében három szakasz különíthető el. A háború előtti időszakban a születési szám növelése volt az elsődleges cél, 1945 után az egyenlőtlenségek csökkentése: minden gyermek számára biztosítani az egyenlő esélyeket a felnevelkedéshez, függetlenül családjuk szociális helyzetétől. Ez a társadalom közös felelőssége. A családtámogatási rendszerek fejlődésében a harmadik szakasz a skandináv államokban kezdődött el a 70-es évek elején, a jóléti, gondoskodó állam által nyújtott szociális és jóléti ellátások minél szélesebb, társadalmi méretű biztonság kiépítésével.

Az elmúlt évtizedekben az OECD országok családtámogatási rendszerei eszközeiben, struktúrájukban egyre hasonlóbakká váltak, és elsősorban a következő ellátástípusokat biztosították a gyermekes családok számára:

- pénzbeli ellátások (ezen belül foglalkoztatottsághoz kötött vagy univerzális családpótlék-rendszerek, adórendszeren keresztül megvalósított gyermektámogatások és jövedelemigazoláshoz kötött segélyezési rendszerek);

¹ Esping-Andersen, G.: A szociális állampolgári jogok állama. Szociális értesítő 1987/3.35-65

- anyasági, szülői és családi gyermeknevelési szabadságok;
- a gyermekek gondozását, nevelését az otthonon kívül biztosító ingyenes vagy államilag támogatott intézmények és szolgáltatások.²

A családtámogatási rendszerek általános problémája, hogy eszközei egy olyan időszakban alakultak ki, amikor gyakori volt a több generáció együttélése, nem volt jellemző a női munkavállalás, nem volt társadalmilag elfogadott életcél a szakmai karrier a nők életében.

Változott a világ. A tanulási idő meghosszabbodásával, zömével később vállalnak a nők gyermeket, és a fiatal kisgyermekes anyák munkaerő aktivitása jelentősen megnövekedett. Napjaink alapvető célkitűzésévé a kényszerek helyett a valódi alternatívák biztosítása lett a munkavállalás és a gyermeknevelés összehangolásában.

Peter McDonald tanulmányában³ jól alkalmazható struktúráját adja a gyermekvállalás és munkahelyi karrier összehangolását segítő eszközöknek. Eszerint a családtámogatások közül a gyermekszületéssel összefüggő és a gyermeknevelést biztosító szabadságok megfelelő szabályozása, a gyermekek elhelyezését biztosító magas színvonalú és megfizethető intézmények, valamint a munkaidő rugalmasságát eredményező különböző megoldások és a rendelkezésre álló atipikus foglalkoztatási formák sokszínűsége együttesen képezi azt a feltételrendszert, amely hatékonyan segíti elő a családi és /vagy munkahelyi karrier választására vonatkozó valódi választás lehetőségét.

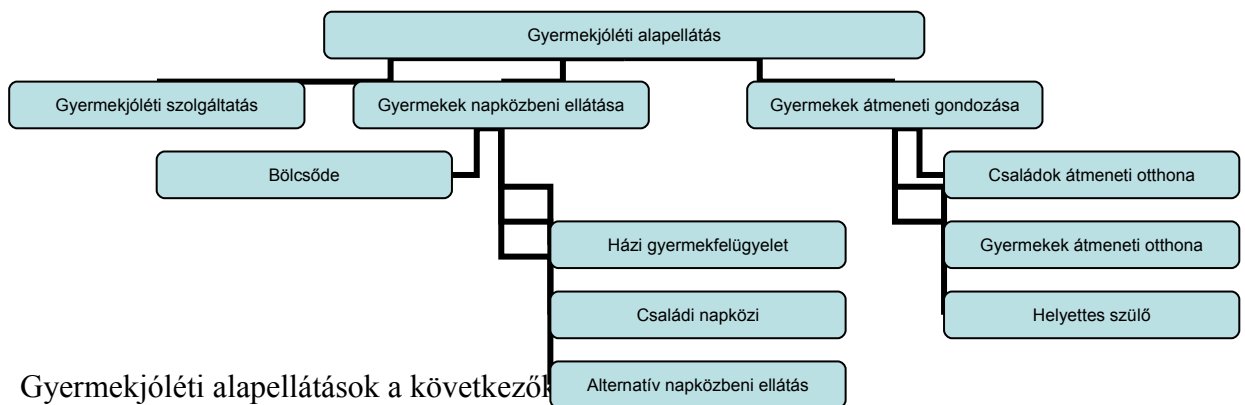
A gyermeket megillető ellátások hazánkban

A következő ábra azt mutatja, hogy hogyan illeszkedik a gyermekvédelem körébe a nappali ellátások intézményi köre.

² Darvas Ágnes-Tausz Katalin: A családi tűzhely melegen tartása? Kézirat, 2003 27.

³ A tanulmány a családtámogatásokat és a munkaerőpiaci politikák gyermekvállalására gyakorolt hatásaival foglalkozik, ezen belül azonban kiemelten tárgyalja a családi és munkahelyi karrier összeegyeztethetőségét növelő ellátási formákat, Peter McDonald: The "Toolbox" of Public Policies to Impact on Fertility – Globál View. The European Observatory on the Social Situation, Demography and Family at the Austrian Institute for Family Studies, Annual Seminar 2000, Low Fertility, Families and Public Policies, Sevilla (Spain), 15-16 September 2000

A gyermekek védelmének rendszere Személyes gondoskodás keretébe tartozó ellátások

- gyermekjóléti szolgálatok
- gyermekek átmeneti gondozása
- gyermekek napközbeni ellátása.

A gyermekek napközbeni gondozásának rendszerében a **család szempontjából** a kisgyermek napközbeni ellátásának köre - elhelyezés lehetősége- a bölcsőde, az óvoda és a családi napközi.

A bölcsőde

Hazánkban- közel egy időben a külföldi intézmények megjelenésével (Franciaország: 1844; Belgium: 1846; Anglia Dánia: 1849, Ausztria: 1849, Hollandia, Svédország, Olaszország: 1850, Németország: 1851)- az első bölcsőde 1852-ben nyitotta meg kapuit Pesten a Kalap utca 1 szám alatt, egy bérelt lakásban, Pesti Első Bölcsőde Egyletnek köszönhetően mely támogatók megkeresésével és gyűjtések útján hozta létre az első bölcsődei intézményt. 2002-ben a bölcsődei hálózat a Bölcsődei Múzeum létrehozásával is ünnepelte a 150. évét.

A kisgyermek napközbeni ellátásában hazánkban jelenleg a bölcsőde az egyetlen meghatározó intézmény, mely a három éven aluli gyermekek részére szakmailag garantált ellátást, gondozást-nevelést nyújt.

„A bölcsőde a gyermekjóléti alapellátás része, a családban nevelkedő – 20 hetes -3 éves korú – gyermekek napközbeni ellátását, szakszerű gondozását és nevelését végző intézmény. Ha a gyermek a 3. életévét betöltötte, a bölcsődei gondozási-nevelési év végéig maradhat a bölcsődében. Amennyiben még nem érett az óvodai nevelésre, a 4. életévének betöltését követő augusztus 31-ig tovább gondozható a bölcsődében. (1997. XXXI. tv. 42.§.(1))”⁴

A zsúfoltság 1998-ban tetőződött és utána stagnálás, majd kicsi csökkenés következik be. Az eltérő fejlődésű kisgyermek korai gondozása, nevelése előbb elkülönítve kezdődött, majd 1991-ben indult a részleges integrációjuk több csoportban.

A népesség és a gyerekszám csökkenése ellenére évről évre folyamatosan társadalmi igényként jelentkezik a gyermekek bölcsődei ellátása.

Az alapellátásokon túli szolgáltatások bevezetése (kilencvenes évek eleje): játszócsoportok, időszakos gyermekfelügyelet, gyermekhotel, gondozási-nevelési tanácsadások, vendégétkeztetés, játékkölcsönzés, mamatorna helyadása, sóterápiás szolgáltatás, homokozó szoba igény szerint.

1975-ben kezdik meg a működésüket az egészségügyi szakiskolák. 1978-tól elkezdődött a gondozónői képzés.

Az 1997-ben életbe lépett gyermekvédelmi törvény a gyermekjóléti alapellátás részévé tette a gyermekek napközbeni ellátását, melynek a szociális és a családvédelmi ágazathoz tartozó intézményei, illetve szolgáltatásai.

1999-ben megjelenik a bölcsődei gondozás szakmai alapprogramja: A bölcsődei gondozás-nevelés minimum feltételei és a szakmai munka részletes szempontjai. A módszertani bölcsődék újra kijelölését a Közigazgatási Hivatalok Gyámhivatalai az elmúlt években tették meg, amelyek a szakmai módszertani feladatokat látják el az adott területeken.

Az utóbbi évtizedekben valamennyi fejlett országban a –minőség nemcsak a termék előállításában vált fontos kérdéssé, hanem valamennyi szervezet – köztük az egészségügyi szolgáltatásokat végző szervezetek – tevékenységében is. A mindennapi

⁴ -Országos Család-és Gyermekvédelmi Intézet Bp.1999.: Módszertani Levél A bölcsődei gondozás-nevelés minimum feltételeiről és a szakmai munka részletes szempontjairól- 5.old.

szóhasználatban a minőség szó önmagában a kiválóságra utal. A minőség eszköz a gazdasági célok elérésére. Az ellátás, a szolgáltatás vizsgálatakor két alapvető szempont kerül előtérbe: a lehető legjobb minőség a lehető legalacsonyabb áron.

A ma működő jó színvonalú bölcsődei ellátás adja a bázisát mind szakmailag, mind nagyságrendileg a törvény hatálya alá tartozó kisgyermek napközbeni ellátásnak mely nemzetközileg elfogadott és elismert.

A bölcsődék a 3 év alatti korosztály 8-10%-át látják el, a férőhelyek átlagosan 100% feletti kihasználtsággal üzemelnek. Az ellátás iránti kereslet folyamatosan növekszik a szülő munkavállalási lehetőségével és kényszerével- igényeket nem tudja a bölcsőde ellátni.

Alapfeladatokon túl a bölcsődék felvállalnak a jogszabály által elvégezhető feladatokat is. Így jelentős gyermekvédelmi szerepet töltenek be, akár a gyermekek korai fejlesztésével, akár a szolgáltatások nyújtásával. A szolgáltatások bővülése jelentős segítség a családok számára, amennyiben valóban módjában áll azt igénybe venni.

Óvoda

A társadalmi szükségletek a tőkés társadalomban már a XVIII. században létrehoztak kezdetleges intézményeket a munkáscsaládok napközben elhagyott kisgyermekének felügyeletére. Ennek tipikus példája az angol dame school.

Magyarország óvodapedagógiája követi a kor pedagógiai szellemiségét, az angol dame school megalapítása után Budán, a Krisztinavárosban megkezdte működését az első hazai 'kisgyermekiskola', azaz a kisdédóvó intézet, amelynek akkor (még) monarchia-, sőt Közép-Európa-szerte sem volt párja

„A magyar óvodáztatás történetét a hazai óvodai neveléstörténet kiemelkedő személyisége, Brunszvik Teréz neve által fémjelzett 1828-as évtől számítjuk. A budai „*Angyalkert*” nevében is túlmutatott a gyerekek nevelésén, tanításán. Az óvoda intézménye az idők folyamán a kisdédóvó elnevezésből óvoda lett, de mindvégig megtartotta az első Angyalkert szeretetteljes, gyermekközpontú légkörét, jellegét.”⁵

„Az óvoda nevelési rendszerünk szerves része. Célja a 3-6,7 éves gyermekek sokoldalú harmonikus fejlődésének elősegítése.

⁵ Szakács Mihályné: A magyar óvodai ellátás helyzetéről. Napjaink szociálpolitikai és társadalmi igényei a kisgyermek napközbeni ellátásában, BOMI, Bp.1995. 28. old.

A nevelés az óvodában családias derűs légkörben folyik, biztosítva a gyerekek fejlődéséhez szükséges sokféle, változatos tevékenységet. Az óvoda egyrészt folytatja a család, a bölcsőde nevelőmunkáját, másrészt új módon kiegészíti azt. A gyerek óvodába lépése pillanatától kezdve a családdal együtt felelős azért, hogy személyiségük alakulása megfeleljen társadalmunk követelményeinek és az együtt elért eredmények megalapozzák az iskolai nevelést.”⁶

Törvényi kötelezettség az óvodába járás, 1900-1910 között a kisdédóvók növekedésüteme felgyorsul, de csak az óvodáskorú népességnek közel húsz százaléka veszi igénybe az óvodát.

Az óvodahálózat fokozatos kiépítésének eredményeképpen a nyolcvanas évek közepére a még viszonylag alacsony népességű községek jelentős hányadában is működik óvoda. „1953-ban a 3200 község közül csaknem 2000 volt óvoda nélkül, 1964-ben 1659, 1974-ben 1302, 1983-ban pedig 976 község van óvoda nélkül. Az óvodával nem rendelkező Községek 95%-a alacsony (800 fő alatti) lélekszámú kis település, ahol az óvodáskorúak száma kevés az egy csoport működtetéséhez is. A 800-on felüli népességű községek közül 1983-ban 48 helyen volt óvoda.”⁷

„A felszabadulás után csaknem 2300 új óvodaépülettel gyarapodott az óvodahálózat, ebből az utóbbi 10 évben (1975-1985 között) 961 óvoda épült 93 780 férőhellyel. Az óvodák 51%-a 1945 utáni új épületben működik.”⁸

A gyereklétszám szinte mindig magasabb volt a férőhelynél, a túlszűfolttság a nyolcvanas évek elején ugrásszerű emelkedése is látható, mely az intézményekben inkább a gyermek megőrzést tették lehetővé, a nevelő-oktató munka helyett.

A tervszerű fejlesztés és a férőhelyek növekedésének eredményeképpen folyamatosan emelkedtek az óvodáztatási arányok:

Vágh Ottó több munkájában megtalálható az (1961, 1962, 1974): „1949 nyarán az óvodaügy irányítása a közoktatásügyi tárca keretébe került, s ezzel az óvoda is a köznevelési rendszer részévé vált. 1953-ban az országgyűlés elfogadta az új óvodai törvényt, amely az 1891. évi és az 1936. évi törvényt hatálytalanítva, új alapokra helyezi az óvoda ügyét.”⁹

⁶ Az óvodai nevelés programja, Országos Pedagógiai Intézet, 1989., 7. old.

⁷ Kurucz Dezső Uo.

⁸ Kurucz Dezső Beszédes számok, ÓN.1985/3.

⁹ Vágh Ottó Az óvodai nevelés története óvóképzők számára, Jegyzet, 1961. 110. old

Az óvodahálózat fejlesztését nem követte kellő mértékben az óvónőképzés. Az óvodák száma jelentős csökkenést nem mutat.

1990-1997 között 76,3%-ról 85,9%-ra nőtt a felsőfokú végzettségű óvodapedagógusok számaránya. Jelenleg tíz pedagógusképző főiskolán történik a három éves képzés. Az érvényes szabályozás alapján 1997-től főiskolai végzettségű óvodapedagógusok foglalkozhatnak óvodáskorú gyermekekkel. Elkészültek a helyi óvodai programok. Pokorni Zoltán (2000): „Oktatási Minisztérium kiemelt feladata, hogy minden kisgyereknek, tanuló számára megteremtse a minőségi képzésben való részvétel lehetőségét...”

Az óvodák nevelési programjának elkészítését követően az Oktatási Minisztérium egyik fő feladatként emelte ki a hazai nevelési, oktatási intézmények szakmai munkájának minőségi fejlesztését. Ezért került sor a Köznevelésről szóló törvény módosítására, hogy megteremtődhessen a minőség-ellenőrzés, a minőségértékelés és a minőségbiztosítás jogszabályi háttere. 2000 nyarán a módosított törvényben olvasható volt, hogy az óvodának ki kell dolgoznia az ellenőrzési, mérési, értékelési és minőségbiztosítási rendszerét.

Az óvodában azt jelenti, hogy az ott folyó tevékenységek és folyamatok eredményességének és hatékonyságnak növelése az intézmény és a partnerek igényeinek mind teljesebb kielégítése illetve a partneri elégedettség növelése.

2 év visszacsatolás, nem kötelező jelleggel, majd 2002-től indult be az intézményekben a minőségbiztosítás.

A nemzetközileg is elismert óvodapedagógiai intézményrendszer, mind pedagógiaiilag, mind szociálisan indokolt. A gyerekeket és a családot körülvevő szakemberek, pedagógusok figyelemmel kísérik, segítik a családok életét. Mindenki az elmúlt években megtapasztalta azon hirtelen lezajló változásokat, - ami nyugaton is végbe ment, csak sokkal lassabban: 20-25 év alatt a gazdasági problémák által generált negatív hatásokat az emberek a családok életére, és így kicsit érintődve e szférában a gyermekek ellátásában helytálló emberek segítségével biztosan számíthatnak a szegényebb, elesettebb családok.

Az UNICEF 1997-es vizsgálatának adatai szerint a vizsgált kelet-közép-európai országok intézményi lefedettségét hasonlíthatjuk össze. Ezekből kitűnik, hogy a térségben nemcsak Magyarországon kiemelkedően magas a gyermekek saját korosztályát tekintve az intézményi ellátásban részesülők aránya -kiemelten az óvodáskorúaknál-.

A KSH statisztikai évkönyv, 2000-es adatai alapján, megtudhatjuk hogy a bölcsődés korúak százalékában a bölcsődébe beiratkozott gyermek 1990-ben: 11,1%; 2000-ben 10,3%.

Az óvodások aránya a 3-5 éves népességen belül 1990-ben: 85,3% 2000-ben 86,4%.

Családi Napközi kialakulása, elmélete,¹⁰ feltételei, ezen új ellátási formának hazai bevezetése

2000-es évi Tájékoztatóban a Szociális és Családügyi Minisztérium által kiadott adatok alapján 1999-ben a következővel találkozunk: "A 28 családi napközi közül a legtöbb kistélepülésen jött létre, magánvállalkozásban, elsősorban az iskoláskor előtti korosztály igénybevételével.¹¹ A 2001-es Bominfo jelentésében következőt olvashatjuk róla: "A legtöbb Kiskunhalason található. Ezen kívül, Pest megyében jött létre több, Budapesten van néhány, és elszórtan az országban máshol is településenként egy-egy. Tudomásunk szerint jelenleg 38 családi napközi működik az országban."¹²

Mi is az a családi napközi?

A családi napközi a gyermekjóléti alapellátás része, a gyermekek törvényben rögzített napközbeni ellátásának családias körülmények között biztosított formája.

„A családi napközi egy olyan ellátási forma, ahol valaki a saját otthonában vagy a célnak megfelelő környezetben kisgyermek gondozását, nevelését vállalja. Ha a gyermek ellátását egy felnőtt végzi, akkor maximum öt –20 hetes és 14 éves kor közti – gyermek járhat egy családi napközibe. A pontos létszámot a gyerekek életkora és a velük foglalkozó felnőttek száma határozza meg.”¹³

¹⁰ National Childminding Association (1991)
„Setting the Standards Guidelines on Good Practice In Registering Child minders”
Kiadó: National Childminding Association 8 Masons Hill, Bromley Kent, England
Thelma Harms (1994)
Quality Criteria for Family Child Care
Kiadó: Frank Porter Graham Child Development Center 300 Nations Bank Plaza
Chapel Hill, NC 27514, USA

¹¹ Tájékoztató a család, gyermek-és ifjúságvédelemről 1999. év -Szociális és Családügyi Minisztérium- 5.old.

¹² Bominfo, Hírsomag 2001/2. Hírlevél 80.

¹³ Korintus Mihályné dr. : Családi napközi szolgáltatás –BOMI Hírlevél 80,

„A családi napköziben a gyermekek koruknak és egyéniségüknek megfelelően gondoskodnak a gyermekekről, lehetőség szerint rugalmasan alkalmazkodva a szülők kéréseihez (természetesen a gyermekek érdekeinek és az adott korosztály elvárására vonatkozó szakmai elveknek megfelelően). A családi napközi a bölcsőde, az óvoda és az intézményes ellátás valamennyi funkcióját nem vállalja – sőt, jellegénél fogva nem is vállalhatja – fel (pl.: az óvoda iskola előkészítő funkcióját).”¹⁴

Az ellátás a munkát vállaló szülők számára ad lehetőséget kisgyermekük ellenőrzött körülmények között történő napközbeni elhelyezésére, illetve változó időtartamú felügyeletre.

A családi napközi előnyei:

- ✓ A lakókörnyezetben bármilyen kisszámú igény kielégítésére alkalmas.
- ✓ Rugalmas szolgáltatási forma, jól tud alkalmazkodni a változó igényekhez.
- ✓ Működési engedélyhez kötött, a helyi önkormányzat felügyeletével, definiált elvárások és feltételek szerint, ellenőrzötten működik.
- ✓ Munkalehetőséget teremt.

Személyi feltételek: A családi napköziben egy fő ellátó esetén, az ellátást igénybevevő saját 14 éven aluli gyermeket is számítva 5 gyermek gondozható.

A családi napközi végezheti fogyatékos gyermekek gondozását is, ebben az esetben az engedélyezhető gyermeklétszám maximum 3 sérült gyermek. A létszám megállapításánál figyelembe kell venni, hogy egy sérült gyermek két egészséges gyermek ellátásának személyi és tárgyi feltételeit igényli.¹⁵

A gyermeket gondozó személy a gondozási feladatokon túli feladatokra segítőt alkalmaz, akkor az ellátottak száma 7 gyermek.

Segítők alkalmazása esetén sem haladhatja meg a 10 főt a maximum gyereklétszám.

Törvényi, rendeleti szabályozás – a szociális ellátásokról szóló, 1993. évi III. törvényben jelent meg, majd a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló törvény hatálya alá került 1997-ben – lehetővé teszi, hogy arra vállalkozó személy, működési engedélyt kapjon. Tehát a törvényi háttér már 1993-tól adott volt.

¹⁴ lemezen lévő anyag: A CSANA működésének feltételei –Módszertani levél tervezet, NCSSZI 2003

¹⁵ Ua.

Előzmények

A kilencvenes évek elejére világossá válik, a meglevő intézményrendszer nem tudja ellátni, mindazokat a feladatokat, amelyek a családok és gyermekeihez való jobb igazodás megkíván, valamint a bölcsődei férőhelyek számának drasztikus csökkentése, mely elsősorban a kistépüléseket érintette drámaian. Feladta a feladatot, hogy ezen ellátási formával valamit kezdeni kell. A kisebb településeken a fenntartó önkormányzatok költségcsökkentés szempontjából sorra megszüntetik bölcsődéiket, de a nagyobb településeken, a fővárosban is megszokott tényré válik, hogy az egyes férőhelyekre várólisták keletkeznek.

„A Bölcsődék Országos Módszertani Intézetének vezetésével 1993-ban munkacsoport alakult, melynek tagjai felvállalták, hogy kidolgoznak egy modellt külföldi példák és tapasztalatok alapján, valamint megpróbálják meghatározni, milyen lehet egy ilyen ellátási forma a magyarországi viszonyok közt. A külföldön kialakult napközbeni kisgyermek ellátási rendszerek mind sokszínűbbek és rugalmasabbak voltak a szolgáltatások tekintetében. Prognosztizálható volt tehát, hogy nálunk is létrejönnek majd különféle szolgáltatások. Úgy gondoltuk jobb, ha megpróbálunk egy olyan szabályozást kialakítani, amely az elejétől kezdve biztosítja, hogy az újonnan létrejövő kezdeményezések már jó színvonalon tudjanak indulni és a feladatra vállalkozók munkáját szakmaként lehessen bevezetni.”¹⁶

A Népjóléti Minisztérium XIV. Család és Gyermekvédelmi Főosztálya a Bölcsődék Országos Módszertani Intézete vezetésével, a Csecsemőotthonok Pikler Emmi Országos Intézete és a Népjóléti Minisztérium szakembereiből álló munkacsoport kidolgozta a családi napközi engedélyezéséhez és működtetéséhez javasolt kritériumokat és elvárásokat.

A modellkísérlet gyakorlati megvalósításhoz partnerséget Kiskunhalas város önkormányzata vállalta, aminek a célja az elképzelések kipróbálása volt.

Modellkísérlet és a tapasztalatok

¹⁶ Korintus Mihályné dr. Családi napközi szolgáltatás, Megélhetést biztosító családi szolgáltatások esélyei a gyermekjóléti alapellátásban-című konferencia előadás anyaga, BOMINFÓ, Hírcsomag 2001/2 Hírlevél 80.

Kiskunhalas polgármestere felvállalta, és melléállt az új kezdeményezés támogatásához. 1996-ból származó adatok: Kiskunhalas, 30 961 fős alföldi város, gyermekkorú lakosságának összetétele: bölcsődéskorú 1125 fő, óvodáskorú 1229 fő, általános iskolás 3736 fő.

Működő bölcsődék száma:	2	férőhelyszám:	80 fő
Óvodák száma:	9	férőhelyszám:	1077 fő
Működő iskolai napközi:	7	férőhelyszám:	1405 fő
Működő családi napközi:	5	férőhelyszám:	25-30 fő ¹⁷

A modellkísérlet beindítása előtt igényfelmérést végzett az ellátási forma bevezetése iránt az érintett csoport, szülők körében. Felmérés történt a településen van-e az ellátás területén olyan személy, aki, akik szívesen vállalkoznának családi napközi beindítására, működtetésére.

Kérdőívek kiértékelése után bebizonyosodott, hogy valóban is jelentkezett az igény az új ellátási formára.

Majd beindult a munka: az önkormányzat tájékoztatót szervezett, a támogatóellenőrző szakembereket kért fel. Ezen szakemberek feladatai közé tartozott a vállalkozók felkészítése a tanfolyamon és az engedélyeztetési folyamat, illetve a későbbiek folyamán a rendszeres látogatása a családi napközikbe, visszajelez az önkormányzat felé.

A modellkísérletben résztvevő családi napközik közül kettő bérelt lakásban kezdte el a tevékenységet, három családi napköziben a vállalkozó alkalmaz segítő családtagot, így lehetősége van az ellátott gyermekek számának növelésére. A város különböző pontjain helyezkednek el ezek a családi napközik kényelmes kertes családi házakban.

A fogadásuk nagyon pozitív volt, sokan érdeklődtek iránta, a gyakorlat azt is mutatta, hogy az a szülő, aki bölcsődés korú gyermekénél pozitívan értékelte a családi napközi rugalmasságát, megbízhatóságát, sajátos családi jellegét, később is az óvodáskorba lépésnél is ragaszkodni kívánt ehhez az ellátási formához. A vállalkozók mindegyike a feladatvállalásra érett, kiegyensúlyozott, nyugodt személyiségként, felelősen végezték a rájuk bízott gyermekek mindennapi ellátását. Általában neveltek saját gyermeket, vannak köztük, akik gyermekgondozás-nevelés területén képzett szakemberek.

¹⁷ Piegelné Dr. Csényi Magdolna: CSANA, A kisgyermekek napközbeni ellátásának új formája az önkormányzatok szemszögéből, BOMI, 1996

„Az önkormányzat, mint hiánypótló ellátást vezetett be a családi napköziket, ezzel kiváltva 25-30 bölcsődei férőhelyet. Az eddigi tapasztalatok ismeretében feltételezhető, hogy ezzel ez ellátási formával csökkenthető az óvodai zsúfoltság is. A családi napközik gondozhatják az óvodáskorosztály azon részét, akiknél még nem kötelező az óvodai ellátás igénybevétele, és vállalhatják az általános iskolások tanítás utáni felügyeletét. Mindezekkel az önkormányzat választható lehetőséget biztosít az intézmények mellett a szülőknek.”¹⁸

„A családi napközi tevékenysége összekapcsolható a gyermekjóléti alapellátás más jellegű segítő formájával, a helyettes szülői tevékenységgel. Ennek keretében a segítő család a hirtelen krízishelyzetbe került gyermeket átmeneti időre teljes körű ellátás nyújtásával otthonába fogadja, majd a krízis elmúltával a saját családjába visszahelyezve őt, az átmeneti ellátást felválthatja egy napközbeni gondozás, felügyelet a gyermekek számára már megszokott, jól ismert és elfogadott környezetben.”¹⁹

2005-ben a modellkísérlet helyszínén hat családi napközi működik.

A bölcsődék bezárásával a változások érzékelésével világossá válik a bölcsődei szakemberek számára, hogy a meglévő intézményrendszer nem tudja ellátni azokat a feladatokat, amelyeket a családok elvárnak. Ismeretük volt a külföldön kialakult napközbeni kisgyermek ellátási rendszerek sokszínűségéről és a rugalmasságukról a szolgáltatások tekintetében. Elkezdtek azon dolgozni mind tettekben, mind elméletben hogyan segítsenek a hazai ellátási rendszer adta szolgáltatásokkal a családok életének mindennapjainak a megoldásában.

A tapasztalatok azt mutatják minden nehézség ellenére, aki belevág az, ki is tart mellette.

Olyan szigorúak a feltételek, mint egy intézmény esetében, de az ellátottak érdekében ez előírás.

2000 óta kötelező a vállalkozóknak egy 40 órás tanfolyamot elvégezni a vállalkozás beindítása előtt. A visszajelzések alapján főleg a vállalkozási ismeretek nagyon fontosak, mivel abban nincs a vállalkozók között tapasztalat, de a többi ismeretre is szükség van. A vállalkozók is munkához juthatnak, főleg a kisebb településeken, akár időszakosan is mivel a kisebb településeken van olyan munka, amit csak időszakosan

¹⁸ Piegelné Dr. Csényi Magdolna: CSANA A kisgyermek napközbeni ellátásának új formája az önkormányzatok szemszögéből, BOMI, 1996.

¹⁹ Lemezről: A CSANA működésének feltételei- Módszertani levél tervezet, NCSSZI, 2003.

végeznek a szülők, így akkor van szükségük a kicsi gyermek ellátására, felügyeletére. Azon emberek, akik ezen a területen dolgoznak, kevésbé mernek vállalkozásba belevágni, főleg szociális vállalkozásba.

A családi napközi felkészítő tanfolyam (2001. évi CI. törvény, 91/2002.(IV.26.) Korm. rendelet és a 7/2002(XII.6.) FMM) történik. A családi napközi felkészítő tanfolyam minisztériumi engedéllyel rendelkező képzés.

A családi napközi felkészítő tanfolyamot szervezők a felnőtt képzésben akkreditációval a következők szervezetek rendelkeznek NCSSZI képzési központ (2005-Salgótarján-) nyilvántartása alapján:

- Apor Vilmos Katolikus Főiskola Felnőttképzési Központ –Vác-
- Fehérkereszt Gyermekvédő Alapítvány –Budapest-
- IPSZILON Pedagógiai Intézet –Békéscsaba_
- Kék Madár Alapítvány –Szekszárd-
- Magyarországi Családi Napközök Közhasznú Egyesülete –Hódmezővásárhely-
- Magyar Vöröskereszt Somogy Megyei Szervezete –Kaposvár-
- Pécs Megyejogú Város Kisgyermek Szociális Intézmények Dél – Dunántúli Regionális Módszertani Bőlcsoke –Pécs-
- Székesfehérvári Csemete Alapítvány Csemete Gyermekcentrum- Székesfehérvár-

A Nemzeti Család és Szociálpolitikai Intézet Képzési Központja tartja számon a bejelentett képzéseket, és az eredményes vizsgálával rendelkezők tanúsítványát. Az érvényes tanúsítvánnyal rendelkezők működtethetnek Családi Napközöt, mely működési engedély köteles.

A tapasztalatok azt mutatják sokkal többen végzik el a tanfolyamot, mint akik valójában azt be is indítják és működtetik.

2003-ban - elkészült egy javaslat, melyet a szakemberek az Országgyűlés elé terjesztettek a normatíva lekérésének egyszerűbbé tételét megcélozva. A javaslat lényege, hogy a normatíva központonlag lekérhető, az önkormányzat hozzájárulása nélkül is megszerezhető legyen. Van olyan negatív tapasztalat is kis településen, hogy az önkormányzat hátráltatja a hozzájutást a normatívához, ugyanakkor nincs saját

intézményi ellátottsága. Nem egyedüli jelenség ez az újításoktól idegenkedő, elutasító hozzáállás, ami főleg emberi tényezőkön múlik

2006-tól közvetlenül lekérhető a normatíva az egyes családi napközik részére, a változás abban történt, hogy míg a vállalkozásként működtető a normatíva 30%-át, hívhatja le, az alapítványként működők a 100%-ot.

A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet szakemberei által kidolgozott Módszertani Levél a feltételekről kézirat formájában, engedélyezés előtt áll. A végleges formához szakmai egyeztetés szükséges az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálattal illetve állásfoglalás az Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium részéről.

Tapasztalataim a családi napközi látogatások és interjúk alapján

1999-ben egy induló Budapesten működő napközi 2001-ben magánbölcsődévé alakul. A működtető családi vállalkozásként indította férjével a családi napközijét, saját gyermekei mellé fogadja a gyermekeket. Gyors ügyintéзésekkel, sok szakmai segítséggel (kerületi módszertani bölcsődevezető, önkormányzat szociális és ágazati ügyintéző) - még ez évben két szakemberrel bővül a már intézménnyé vált bölcsőde.

Intézménnyé válás okai: 2001-ben reálisabbnak látszott az igényfelmérés alapján a bölcsődei korosztályú gyerekek körében. Az ellátásra nagyobb igény jelentkezett, mint amennyit a családi napközi működtetési szabályozása megengedett, a másik és nagyobb ok a finanszírozásé volt

Intézmény esetében nagyobb a támogatás lehetősége a működtetéshez, gördülékenyebb a támogatáshoz való hozzájutás, könnyebb pályázni, a szakmai fejlődés, szinten tartás is sokkal könnyebb intézményként, mint a családi napközi formát működtetve. Az indokok között szerepel a hétévenkénti szakmai megújulásnak, fejlődésnek a lehetősége, amit törvény is előír és a finanszírozás e téren is jobban kedvez a bölcsődei ellátási formának.

A közelben lévő egyházi működtetésű óvodában – nagycsaládosok óvodája – és az önkormányzati bölcsődében is szűkös a férőhely, nem tudják a gyermekintézmények a növekvő igényeknek megfelelően fogadni a gyermekeket. A környéket főleg kisgyermekes családok választják lakóhelyül a főváros e részét. Így a családok

mobilitásával a főváros e részén nem a gyerekszám csökkenése érzékelhető, ellentétben a társadalomban zajló demográfiai folyamattal.

További terveikben szerepel a csana működtetőjének a férőhely és a feltételek kialakítása egy sérült kisgyermek elhelyezésére, fejlesztésére is, ugyanis tapasztalatokból, szakemberektől ismert, hogy a helyi módszertani bölcsődében az egy férőhelyre nyolc kisgyerek várakozik.

A működtető további tervei között szerepel a kicsik vízhez szoktatása uszodában, hetente egy alkalommal - amit már ki is próbáltak - egy a fővároshoz közel eső kis településen, ahol az alkalmazottak csökkent munkaképességűek.

Solymáron a családi napközit működtetője szintén 2001-ben magánóvodává alakította át intézményét, hasonló okokra hivatkozva illetve szakmai előélete – miatt korábban, óvodavezetőként dolgozott.

Nagyon szigorúak a feltételek, olyannyira, mint egy intézménynél. Nagy házban alakította ki a családi napközit. Nagy volt a hely, a tér, akkor meg miért ne legyen intézmény. A családi napköziben csak hét kisgyereket lehet gondozni, nevelni, a működtető több kisgyerekhez volt szokva és érzelmileg is megviselte, a rövid gondozási idő: egy év múlva elvitték óvodába a kicsiket. Finanszírozási feltételeket említet a működtető még az indokok között.

2005-ben többen próbáltak intézménnyé alakításra beadni módosítást, főként az ellátott gyermekek alacsony számára hivatkozva- gyakorlatban sokkal nagyobb létszámmal (10-12 gyermek) működnek családi napközik, mint azt a jogszabály lehetővé teszi. - többen elutasításról számoltak be, szigorodtak a feltételek.

A tanfolyamról minden megkérdezett hasonló pozitív választ adott: légkörére, nagyon kellemes, barátságos, segítőkész volt mindenki. Hihetetlen erővel, energiával dolgoztak az oktatóink, az előadók, hogy minél jobban elsajátítsuk azon ismereteket, amelyek könnyítik a mindennapjainkat. Kiemelik a számonkérés előnyét a gyakorlati munkában, mivel előzőleg nem rendelkeztek vállalkozási gazdasági, menedzseri ismeretekkel

Több később végzett tanfolyam társnak segítettek tapasztalataikkal a már beindult családi napközit működtetők.

Speciális nevelésű igényű gyermekeket fogadó családi napközinek a működtetője az alábbi tapasztalatokat osztotta meg velem:

2001/2-es BOMINFO-ban találtam egy írást Cecén működő családi napköziről, ahol Hargitai Enikő gyógypedagógus, logopédus szociális vállalkozóként működteti a CSANA-t, három autista gyermekkel foglalkozva.

Két család, a gyógypedagógus és a gondozónő együttműködése teszi lehetővé a gyermekek minél színvonalasabb és szakszerűbb fejlesztését.

Az ikrek 8 évesek – 3 illetve 4 és fél éves koruk óta járnak Enikőhöz fejlesztő foglalkozásra, a harmadik kisfiú 10 éves.

”Állapotuk miatt, illetve a speciális fejlesztő intézmények és lakhelyük távolsága miatt nem megoldható, hogy naponta iskolába járjanak. A képzési kötelezettség úgy teljesíthető, hogy a gyerekek heti 5 óra fejlesztő foglalkozást kapnak, amit a megye finanszíroz – gyermekenként 13 000 F. Naponta a 20 km-re lévő Dégről hozza az ikerfiúkat az édesanyjuk a CSANA-ba, napközben ő főz mindannyiuknak és a másik kisfiú (Berci) családjának.”

„A CSANA 8.00 órától 14.00 óráig működik. A fiúk ennél hosszabb időt nem is tudnak együtt tölteni, elfáradnak.”²⁰

Fokozatosan, lassan szoktatták be őket és szépen fejlődtek, a gyógyszerelésüket is csökkenteni lehetett. Folyamatosan a gondozónő van a gyerekekkel, a gyógypedagógus hetente többször fejlesztő foglalkozásokat tart.

„Mindkét család helyzetén nagyon sokat könnyített a CSANA létrehozása. Az anyák a nap egy részében mentesülnek autista gyermekeik ellátása alól. Berci mamája munkát tudott vállalni, az ikrek mamája főz, ami szintén egy más jellegű munka és érzelmileg tehermentesíti.”²¹

„Gondot jelent, hogy mivel a CSANA nem intézmény, a fogyatékos gyerekek után járó kiegészítő normatívát nem kaphatják meg. Amennyiben erre lenne lehetőség, még egy gondozónőt tudnának alkalmazni és a gyermeklétszám bővíthető lenne 1-2 fővel. Létrehoztak egy egyesületet, ami közhasznú: „Sárbogárdon és környékén élő autista gyermekekért”. Az önkormányzat nem támogatja a vállalkozást.”²²

Nagyon felkeltette érdeklődésemet a cikk, a folytatásról, a jelenlegi helyzetről és a nehézségekről kérdeztem a működtetőt: 2003-ban és a bekövetkezett változásokról 2005-ben is.

²⁰ Rózsa Judit: CSANA látogatás, Bominfo Hírcsomag 2001/2. Gyorsinfo 51.

²¹ Ua.

²² Rózsa Judit: CSANA látogatás. BOMINFO, Hírcsomag 2001/2. Gyorsinfo 51.

Ugyanazon kisgyerekeket fejlesztik és látják el a családi napköziben, mint 2001 év elején az induláskor. Időközben bővült a nyitva tartás időtartama, az igénynek, a szülők kérésének megfelelően. Azóta pályáztak is és sikerült lecserélni a berendezést, a tárgyi feltételeket bővíteni.

A gyerekek speciális helyzetéből adódóan sokkal hamarabb leamortizálják az eszközöket. Igen szép eredményeket érnek el a gyermekek fejlesztésében, egyszerűsített számítógépet is tudnak használni lelkesen.

Az önkormányzat nem támogatja a családi napközit az étkezési támogatás és a normatíván kívül. Családi napközi működtetője szociális területen dolgozó ismerőstől hallott a családi napközi ellátási formáról, mikor a gyerekek fejlesztésére, mint megoldandó problémára kereste a lehetőséget. A működtető nagy előnyét látja a családi napközinek abban, hogy sokkal olcsóbb a fenntartása, mint egy intézménynek.

Ugyanazon a helyen - az egyik kisfiú és szülei családi házában az alsó szintjén - működnek, mint induláskor az említett cikk megírásakor.

2005-ben problémaként jelentkezik, hogy az egyik gondozott gyermek betöltötte a 14. életévét, most már nem lehet számon tartani gondozottként, ugyanakkor neki és a családjának is ez a legjobb megoldás az ellátására. Azóta bővült az ellátandók köre többen csak fejlesztésre veszik igénybe a szolgáltatást.

A normatívát nem tudja igénybe venni, mert a normatíva lekérése olyan feltételekhez kötött, hogy a vállalkozása rosszabbul jár.

Az Országos Foglalkoztatási Alap pályázata megnyerése után a Fehér Kereszt Alapítvány a főváros környékén levő kistélepüléseken (Üröm, Maglód, Pilisborosjenő.) létrehozott napközbeni ellátásra családi napközi hálózatot. A családi napközi vezetői között vannak olyan több éve otthon lévő anyukák , akik elvégezték a helyettes szülői feladatokra felkészítő tanfolyamot is és így igény esetén a családi napköziben helyettes szülői feladatokat igénybe vevő gyermekeket is időszakosan el tudnak látni. -Pl. : a nyáron az egyik családi napköziben, míg az édesanya hosszabb időt kórházban töltött várandós kismamaként, addig a nagyobb 9 éves gyermeke a családi napköziben töltötte a napokat, nem maradt ellátatlanul.

Úgy tapasztaltam és tapasztalom folyamatosan: azok a lelkes, valami plusszal megáldott emberek üzemeltetnek családi napközit, akik nyitottak a világra, valami többet akarnak, és belső késztetésből teszik is. Van gyermek gondozással-neveléssel kapcsolatos

jártasságuk, tapasztalatuk, képzettségük. Ezen alapokról indulva vágnak bele a tanfolyam elvégzésébe és a vállalkozás beindításába.

Az ország jelenlegi lefedettsége ezen új ellátási formával, a családi napközivel

2002-ben 53 CSANA működött, 2003-ban ez a szám 70-re növekedett. 2003. márciusi adatok alapján 70 családi napköziről van a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézetnek információja: 61 működik és 9-nek az engedélye folyamatban van.

2003. márciusában a Családi Napközi Találkozón megalakult az érdekvédelmi képviselő 43 fővel.

A találkozón megfogalmazódott a továbbképzés lehetősége, mint igény a 40 órás alap felkészítő tanfolyam mellett, ahol több ismeretet szeretnének megtudni a gyermekekről főleg pszichológiai és pedagógiai ismeretek terén.

2005. januári statisztika alapján (forrás NCSSZI) 76 csana működik az országban, ebből hatnak folyamatban volt a működési engedély kiadása.

2005 májusában- a Fehér Kereszt Egyesület szervezésében megrendezésre kerülő konferencián bemutatásra került a készülőben lévő csana honlap, tapasztalatokat osztottak meg a működtetők, és megvitatták a finanszírozási és jogszabályi problémáikat a finanszírozás és a normatíva lekérésével kapcsolatban.

A működő honlap a 2005. augusztus hónap óta aktív. Aktualitásokat, törvényi hivatkozásokat, Családi Napközik Egyesület által gondozott honlapon megtalálhatók azon családi napközik elérhetőségeik, akikről a honlap gondozójának adatai vannak területi, megyei lebontásban.

Kiskunhalason 2005. Június 18.-án gyermek bulival ünnepelte a volt és jelenleg odajáró gyermekek, szüleik és vendégeik a „Csibészke” nevű családi napközi 10 éves születésnapját. *(Esetleg kép???- ott voltam)*

2005 nyarán is indult képzés a családi napközit működtetőknek felkészítő tanfolyam a hódmezővásárhelyi képző, és a Fehér Kereszt (Bp.) szervezésében. Október és november hónapban a tanfolyamok Hódmezővásárhelyen, Székesfehérvári Csemete Alapítványnál és a Fehér Kereszt Egyesületnél indultak.

A Pécsi Regionális Módszertani Központ a HEFOP 2.2-es pályázatának elnyerése lehetővé tette három képzés indítását is a közeljövőben, helyettes szülői képzéssel együtt a helyi igényeknek megfelelően.

Trendek az Európai Unióban a kisgyermekellátásban

1. „Nagy-Britanniában a munkáspárti kormány egyik fő céljának tekinti a gyermekszegénység teljes megszüntetését, ami 1980. és 1995. között 300%-kal növekedett. Jelenleg is nagy a munkanélküli családok aránya (azoké, ahol egyik felnőtt sem dolgozik) és az egyszülős családok aránya (25%). Az egyedülálló anyák közt sokkal kisebb az aránya azoknak, akik dolgoznak, mint a házasságban, partneri kapcsolatban élők közt.”²³

A kormány intézkedései a gyermekes családok tagjainak nagyobb arányú munkavállalását célozzák meg. Kidolgozta a Nemzeti Gyermekellátási Stratégiát (National Childcare Strategy) aminek a célja 2004-re 1 millióval több férőhely létesítése a gyermekellátásban egészen 14 éves korig. Nagyban épít a nem állami szereplőkre, illetve adókedvezményt vezet be annak érdekében, hogy az alacsony és közepes jövedelműek az adón keresztül is támogatáshoz juthassanak.

Biztos Kezdet (Sure Start) programmal a hátrányos területen élő családok kicsi gyermekeit támogatja. Szomszédsági Bölcsőde/Óvoda Kezdeményezés (Neighbourhood Nurseries Initiatives) beindítására intézkedett. A pénzügyi támogatások körét bővítette a gyermekes családok részére, különösen az alacsony jövedelműek körében. A gyermekgondozási szabadsághoz való jog bevezetése is a kormány politikai üzenete dolgozó szülők támogatására.

2. Az OECD vizsgálat: Thematic Review of Early Childhood Education and Care (ECEC) Policy – tematikus vizsgálat a kisgyermeknevelés és ellátás helyzetéről

Az OECD 1998. és 2000. között átfogó vizsgálatot végzett a kisgyermekellátás és nevelés helyzetéről 12 országban. A résztvevő országok: Ausztrália, Belgium, Csehország, Dánia, Finnország, Olaszország, Hollandia, Norvégia, Portugália, Svédország, Egyesült Államok voltak.

²³ Koritus Mihályné dr.: Gyermekes családok segítésének módjai Nagy-Britanniában BOMINFO,

„Célja nemzetközi adatok információk összegyűjtése volt, annak érdekében, hogy javítani lehessen a kisgyermeknevelésre, ellátásra, a gyermekek tanulásra irányuló politika tervezését és megvalósítását. A vizsgálat során tanulmányozták:

- ❖ az adott országok főbb politikai megfontolásait, a törvényi, rendeleti szabályozást és a kisgyermekellátás helyzetét, társadalmi környezetét;
- ❖ a kormányok, önkormányzatok, nonprofit szervezetek és más szociális partnerek szerepét, valamint az intézményi erőforrásokat;
- ❖ az egyes országokban tapasztalható különböző megközelítések hatásait és hatékonyságát”²⁴

A vizsgálat tanulságai alapján a kisgyermekneveléssel és ellátással kapcsolatos politika több kulcsfontosságú elemét határozták meg, amelyek a jó színvonalú ellátáshoz való hozzájutás esélyeinek egyenlőségét teremti meg.: A politika kialakításának és megvalósításának szisztematikus és integrált megközelítése; erős és egyenlőségen alapuló partneri kapcsolat az oktatási rendszerrel. Az ellátások kiterjesztése, hogy mindenki igénybe vehesse azokat, különösen a speciális ellátást/támogatást igénylő gyermekek. Jelentős állami támogatás az ellátásokban és az infrastruktúrában, együttműködésen alapuló minőségbiztosítás és fejlesztés. Megfelelő képzés és munkafeltételek a dolgozók részére az ellátások minden formájában; gondos és szisztematikus figyelem a monitorozásra és az adatgyűjtésre; stabil és hosszú távú kutatási és értékelési program.

EU elvárása 2010-re a korosztályt 30%-át az ellátó rendszerben tudni, melyet Magyarország is elfogadott.

A 2006-os jogszabálytervezet alapján, a gyeden (5 hónaptól-2 éves korig) otthonlévő édesanya is igénybe veheti a bölcsődei szolgáltatást ami várhatóan újabb gyermekek ellátásának igényét hozza magával.

Befejezés

²⁴ Korintus Mihályné: Az OECD- országok kisgyermekneveléssel és –ellátással kapcsolatos politikája, Új pedagógiai szemle, 2002 december, 117.old.

A tanulmány a napközbeni kisgyermekellátás intézményrendszerével, annak átalakulási, fejlődési folyamatával foglalkozott. A múltban történt jelentősebb változások követésével igyekeztem megérthetővé tenni a terület jelenlegi helyzetét.

A kor adta gazdasági-, munkaerő-piaci-, társadalmi változások és elvárások a család mindennapjaira és életére jelentős befolyással vannak. Anyagias világunkban a család fenntartása szempontjából is elsődlegessé vált a pénzügyi alapok biztosítása. A kiilleszkedés ellen hat, ha két forrásból származik a család jövedelme. Ez egyrészt lehetővé teszi az egyik kereső szülő alacsonyabb keresetéből származó problémák ellensúlyozását, másrészt az egyik leghatásosabb fegyver a gyermekszegénységgel s a már gyermekkorban elkezdődő kiilleszkedéssel szemben. Ezt az érvet kitűnően illusztrálja az a tény, hogy a kétkeresős családoknak a szegénységi kockázata sokkal kisebb, mint amelyeket csak egy kereső tart el.

Megítélésem szerint a foglalkoztatási- és szociálpolitika akkor működik eredményesen, ha a családok keresőképes tagjai a lehetőségek kellően széles skálája alapján, igényük szerint hozhatnak döntést munkavállalásuk és ezzel párhuzamosan a gyermekeik nevelését támogató intézményrendszer igénybevétele vonatkozásában. A meglévő intézményrendszer szolgáltató jellegének folyamatos fejlesztésén, a családok igényeihez való igazodásán túl e cél irányába történő elmozdulás a családi napköziknek, mint egy újabb választási lehetőségnek a kialakulása, megindult elterjedése.

Többféle lehetőséggel bővíthető ezen ellátási forma, több szociálpolitikai, gyermekvédelmi, foglalkoztatás-politikai problémát (mint pl.: időnymunkák, részfoglalkoztatás) kihívásnak tudna orvosolni.

Kistélepülések helyzete (KSH 2003): a kisgyereket ellátó intézményeknek 10,7%-a működik községekben. A kistélepülésen élő családok nem tudnak gyermeküknek napközbeni ellátást biztosítani, ha nincs a közelben a nagymama, vagy a rokon segítség.

A kisgyermekes családok szemszögéből vizsgáltam, az ellátó rendszert, de a csana sajátosságához az is hozzátartozik, hogy 5 hónapos kortól 14 éves korig fogadja, fogadhatja a gyermekeket. Így az általános iskolás korosztály egy részének délutáni ellátásának is megoldása lehetne akár alternatív formában.

A kistélepülések fenntarthatóságának nem elhanyagolandó problémája – az internet hozzáférhetőség mellett-, ha szeretnénk, hogy ott maradjanak a fiatalok akkor a gyermekeik ellátását is biztosítani, megoldani szükséges feladat.

Célom a gondolatok ébresztése nem eltitkolva megszólítani azokat, akik elhivatottságból, misszióként megélve a gyermekek ellátását, szakszerű gondozását, tovább viszik a szolgáltatás lehetőségét, bővülésének ügyét.

„Azzal, hogy megadjuk a felelősségvállalás szabadságát valakinek, olyan energiákat szabadítunk fel, amelyek egyébként rejtve maradnak.”

/Jan Carlzon/